

ընկերակցութիւն կամ զօրօրութիւն կազմելով առանձնական նուազ զօրութիւններն ի մի գումարել, եւ այնպէս միացեալ զօրութեամբ ջանալ միջիկ մեծամեծ տանց հետ:

(Երաւագիտութիւն)

Հ. Ղ. Յ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԱՆՈՒՄԸ ՀՈՅՐԵՆ ԵՆՁՈՒՆ

*Խաբութեաց թուոյն Գրականին մէջ, հառուածագրին մէկ բանասիրական կամ լեզուաբանական «շեղում» առիթ տուաւ մեզի՝ հետեւեալ խորհրդածութեանց:

Խրաւամբ ըսած եւ հմուտ հաստատագիրք՝ թէ «Մեր (արդի) գրաւոր լեզուն դեռ եւս հաստատուն անհնչեալ վրայ յեղած չէ»:

Յայտնի եւ թէ, ինչպէս ամէն հին ազգեր, նոյնպէս հայ ազգն ունեցած եւ եւ ունի դարերէ ի վեր երկու լեզու. նի՛ն՝ որ այժմ՝ զրոյ լեզու միայն է, եւ նո՛ր՝ որ ժողովրդեան. — կամ սովորական առանձնեղծ՝ Գրաբար եւ Աշխարհաբար: Հին լեզուն կենդանութեան ժամանակն անցած եւ հասարակութեան անմատչելի մնացած ըլլալուն՝ կարգն եկաւ նոր լեզուն ալ զրոյ լեզու բնելու, ի սկզբան բոլորովին անմշակ, եւ հետզհետեւ փոքր ի շատեւ մշակեալ եւ ինքնակա՝ Գրաբար որդի հայերէն առեալոր. որոնց երկուքն ալ իր մասն ազգային աստուծոցն:

Այս ճանօթ իրականութեան դէմ՝ չդիմեմ ուսոյի շարժեալ՝ յանդիման ուղղուցաւ զմզգ համագիւծ թէ այսօր Հայոց մէկ լեզու միայն ունի, եւ ոչ բնաւ երկու. եւ այն է մեր նախնեաց գրաբարն որ դեռ կենդանի է եւ չէ մոռնալ, եւ ոչ իսկ կրնայ մեռնիլ՝ քանի որ Հայ կայ ու կ'ապրի աշխարհէս երեսը: Միջն նորահաստ վճիռն որ թերեւս անհասական անտեսութիւն էր, եւ լոկ երեք տակալական զազափար՝ առարկական իսկութենէն շատ հեռու, զոյգ գիծ կը կազմէր ուրիշներու համոզմանն հետ՝ թէ Հայոց այսօր մէկ լեզու միայն ունի, եւ այն է իւր արդի լեզուն զոր կը խօսի եւ կը գրէ: Բայց երկու անմիաբան կողմերն հասարակայն կը ձգտէին միաբան գիտութեւ յաւանդին, որ էր Մեծ-Խիւ լեզուն, որ եպպէս հարկաւոր է բնագիտութեան. որով հարկ կ'երեւար երկու լեզուներէն մէկը խափանել: Այսպէս նոյն եւ միեւնոյն նպատակը՝ նիւթ եղած հակառակութեան՝ երկարատեւ զայրազին պայքարներ յարցոյ բանիւ եւ գրով՝ երկուց կողմնակցութեանց մէջ, զորոնք գէ՛մ առ գէ՛մ ծակաւ առ ծակաւ կազմած յասպարէզ հանած էր. — թէպէտ զէնքերը վար թող արուելէն ետեւ՝ «Մոռի պայքարը» ծանցողեցան այնչափ աստիկ ոգէտորեալ բանականութիւնները: Մինչ զգեա առաջնները, «Գրաբարեանը» ծանշնալ չէին ուզէր զաշխարհաբարն, «այն գիպուածական եղծմանց եւ

ապականութեանց կոյտը», մինչեւ՝ ինչպէս բոխէր ուրանալ անորոշաւ գոյութիւնը, — երկրորդ կողմն «Աշխարհաբարեանը» համոզուած էին թէ նախնեաց լեզուն ոչ եւս մեր լեզուն է՝ այլ մեր նախնեացն, ուստի եւ խափանելի է եւ խափանեալ է: Չիմացանք՝ թէ այն անվերջ խառնածայն կռիւններուն մէջ կողմերն իրար հասկեցան արեւօք. այս միայն տեսանք՝ որ իւրաքանչիւր ոք վերջնական յաղթութիւնն իւր կողմը համբաւեց, բայց պատմական արդիւնքն այս եղաւ՝ որ երկու հակառակ ուղղութեամբ միացանք ի գործնական երկու լեզուներէն մէկ նոր եւ իբր թէ երրորդ բաղադրութիւն հանելու: — Ի՞նչ է այս բաղադրութիւնը:

Ասէ՛ք իբր 40 — 50 տարի յառաջ ունէինք հաստատուն գրաբար մը եւ հաստատուն աշխարհաբար մի՛ գործածուի՜նք. որոնց կերպն ու ձեւն որոշ էր ըստ բաւականի: Ի՞նչէնք հասարակուն, ըստ որում երկուքն ալ յեղեալ էին հզօր հեղինակութեանց վրայ, որ միայն արժէք ունի բանասիրութեան տաներն առաջ: Յեղեալ էր հինն՝ ինչպէս հարկ էր որ ըլլար՝ նախնեաց հեղինակութեան, եւ նորը՝ ժողովրդեան այսինքն առանդութեան հեղինակութեան վրայ, որ նոյնպէս հարկ էր, հանդերձ հետզհետեւ նորագոյնութեամբ, ուղղութեամբք եւ յաւելուածովք որոնց պէտք ունէր, եւ յոյս կու տար ի սուղ ժամանակի կանոնաւոր կառաւրիւնագործութեան, — եթէ՛ ինչպէս սկիզբն եղած էր՝ տեսէր մնար իւր բնական սահմանին մէջ, յարմարելով նոր գորտուց պահանջմանց, բայց պահելով արեւելեան եւ մասնաւոր ազգային նկարագիրը, յարգելով լեզուական եւ քերականական ընդհանուր եւ մասնաւոր օրէնքները, եւ զիստաբար չեղծանելով ու չնջնելով ինչ որ աշխարհաբարն ի գրաբարն առած պահած ունի անարատ անընդհատ աւանդութեամբ:

Ի՞նչ բրինք արեւօք երկուքն մէկը կանգնելու կամ տրեղանքելու Տրաքայտ պայքարներէն ետեւ: Պարզեցաւ յանկարծ անգլիստիեան (anarchie) գրոշն՝ հեղինակութեան լուծը թօթափելով. որով՝ հարկ է փութանք հաստո բանիւ բանք՝ թէ այսօր ոչ հին մնաց ոչ նոր, ճշգրի խօսնելով: Լքինք զգրաբարն եւ եղծինք զաշխարհաբար: Այսօր գրաբար զրել ծաղւ յիւթ գարձած եւ աշխարհաբարը նորահար գոյնգոյն կերպարանաց ներքեւ նորանշան երեւոյթն մըն է եղած. գործ կամայական. իբրեւ անտէր նիւթ մ'որ իւրաքանչիւր ոք՝ բաւական թէ անբաւական՝ ազատ է կտրել կցել, երկայնել կարճել, քշտել խեղել ձեւել ըստ իւր համոյնք եւ ըստ իւր գիտութեան չափուն, եւ ի հարպարակ հանել. — նոյնպէս եւս գրաբարն յաշխարհաբարի: Այլ եւս աւելորդ է այս անդադար յեղծող փոփոխութեանց մէջ անկողն փոփոխել հաստատուն, այս շփոթութեան մէջ փոռուել քերականութիւն, կանոնաւորութիւն, միակերպութիւն, եւայլն, լեզուաց եական պայմանները: Եւ լեզու մ'որ քերականութիւն չունի՛ր լեզու չէ, կամ թէ արժանի չէ գրաւոր բարձրանալու: Մինչեւ ժամանակներս՝ ինչպէս գրաբարը՝ նոյնպէս աշխարհաբարն, բոխէր, ունէր իւր յատուկ քերականութիւնն, որուն հեղինակն էր ինքն ազգը, այսինքն

1 Յն թիւ 8, Օգոստոս, էրեւ 115:

ազգային դարական աւանդութիւնը: Այսօր չենք գիտեր թէ կարելի է քերականութիւնն յօրինել նորագոյն հայերենի՝ մեր ներկայ գրականութեան բնութեանը լեզուին: Նայեն իմացող նաեւ բառարանի վերաբերութեամբ, այսինքն բառերու ընտարութեան, նշանակութեան եւ կազմութեան մասին: Ասան զի յիշեալ բազմապատկերութեան վայրկեան մը յառաջ հասնելու գոյնի եւ անդեան գահալէժէ բերմամբն յանդարձ շփոթութիւն մը տիրեց մտքերու: Այլընտան դաղաբարներն ու գրիչներն, եւ հեղեղ մ'եկաւ ծածկեց ողորդեց նորագոյն մասնագրութեան երեսը. — հեղեղ վայրապար նորութեանց, բռնադատելի պշտանց, ինքնահնար ուղղագրութեանց, նաեւ սխալներու, եւ մանաւանդ կամածին եւ մոտծին անյարիր (inconsequent) անդեքական ստեղծագործութեանց, զոր իւրաքանչիւր գրիչ կը ջանայ արժեքները եւ ընդհանրացնել: Թող օտարութիւնն խորշուր յառաւան ջանից հետ նորանոր բազմաշինի օտարութեանց մէջ ալ անկմունքը: Աճեալահայ հասանք սեռանք մեր վրայ կողբացող իմաստներն ողբացածը՝ թէ «Անկախք ի միջէ ճարտարէն» ի բազումն օտանաւեցին, եւ ոչ ուրեք եղեւ կայ եւ հաստատութիւնը:

Ինչպէս ուրիշ լեզուաց՝ նոյնպէս գրաբարի ալ անգրական յուշածն են եւ պիտի յուշին իւրդիրը այս կամ այն մասանց կերպին վրայ: Եսկայն երկու կողմն ալ գիտեալ միշտ յիշեալ օրինաւոր հեղինակութեան գաղափարներն: Ոչ այսպէս այս օրս մեր ազգի գրաւոր լեզուին նկատմամբ, որ չ'ուղարի ճանշնով հեղինակութիւն՝ եթէ ոչ անձնական եւ անհատական: Այսինքն՝ կը պահանջուի յամենայնի անկապար աղաւսութիւնն ըստ քմանց: Ասկէ է որ շատ յաճախ անհարթ ճամբու մը մէջ մտած է ընթերցողը, որ ամեն զայլաբարիին հարկ է որ հարթմուն. երբայ, նաեւ զիպ առնու՝ կամ յանկարծական խրտուցիչ երեւոյթներէն, եւ կամ անդերն վարանցողից մթութիւնէն:

Ամսուաց են հայ բանասիրութեան մեր լեզուին կրած կրկին հարուածները, առաջին անգամ հեղինակութեան եւ երկրորդ անգամ լատինաբանութեան օտարութեանցը մասնուէրով: Ի՞նչ երկու յեղափոխութիւնքն ալ, այս, ինքնակամ ա-

րուեստութիւնք, սակայն երկուքն ալ ունենին իրենց ուղղութեան լարը՝ հաստատ սկզբամբ եւ որոշ օրինակ: Իսկ մեր արդի կամայական ուղղափոխութեան բացարձակ աղաւսութիւնը շունչն օրինակն՝ ոչ մեր եւ ոչ օտար մասնագրութեան մէջ: Միայն իբրեւ տկար նմանութիւն մի՞ վերջը կրնայ յառաջ բերուիլ օրինակ մի օտարութեան:

Իտալական մատենագրութեան ալ առաջին դարերը բառական ժամանակ զուարճանքն՝ սոյնպիտի յեղափոխական երազներու ետեւէ ընկնաւորութիւն, թէեւ շատ նուազագոյն աստիճանաւ քան զմերը: Ժն գարն որ Զարեհ-Յարի (il Quattrocento) կը կոչուի, հարմարաւոր է, այսինքն թէ վառահարմարեալ է նորահնար այլանգրութեամբը, զիտուրաբար գրաբարանեւ (լատինական) նոր լեզու գրելու անբնական ճգաւմն ու նորածնութիւններովը: զոր մեծանունն Ալֆիերի կ'ըսէր՝ «Զարեհ-Յարիւն անդերական» ըսելով, այսինքն թէ քերականութեան խաղաղարիշ: Սակայն առէկ հաստու եւ ճգագոյնն է վիճի՜ր՝ թէ «Զարեհ-Յարիւր ճնործած կը բանագրուէր»՝, թէպէտ այն եւսանդոտ գրիչներն ալ մեծապէս ուրբա էին, մանաւանդ թէ սեղէին իրենց ստեղծութեան վրայ: Բայց չարծեցնը, ինչպէս յառաջ անդերկոյնը, թէ աննոց գրաւական յեղափոխութիւնը կործար մարդիկ մեր այս դարուս լեզուական ապստամբութեան հետ:

Անցաւ Իտալացոյցն այն պատահականութեան բորբոքն ու գործած աները: Եւրոպացիին հանդարտ, հարազատ, բնական գրուածոց դարեր, եւ լեզուն հաստատուելու իր յանկարդ գրից մէջ: Թուսայի է թէ մենք ալ՝ որ մեր շփոթեալ եւսանդան մէջ առ այժմ՝ կ'երեւանք եւ կ'երեւանք լեզուան մանաւանդ «ի քակել քան ի շինել», զ համարը վարչական զուարթագոյն եւ յաշիւղագոյն օրեր տեսնելու, երբ զարդի ամեն վայրկեան նոր քերականութիւն ու բառարան շինելու բորբոքն, մի քան զմի նորանշան ծնունդներ յառաջ բերելու միջուր, եւ տիրող ըլլող օրինաւոր եւ կանոնաւոր միութիւնն ու միակերպութիւն՝ գրաբարն է: Ազգային հարազատ անանգութեան առաւնորդութեան ներքեւ: Թուսայի է, երբ համոզեալ ըլլանք սա ողջ սկզբունքն է ոչ երբեք անհատական անստեղծեալ ըստ հանցոյ անձանց կը ձեւանան լեզուները: Թէ ոչ երբեք մենք մեր պիտի ստեղծենք մեր լեզուն, եւ այն՝ առանց հիմնական գիտութեան դարաբար, առանց արդի լեզուն ի հիմանց ուսումնասիրելու, եւ մանաւանդ առանց բաական ծնունդութեան ընդհանուր լեզուագիտական սկզբունք: Մեզի կարելւոր է ոչ միայն միաբան գոյնի վախճան մը գիտել, այլ եւ միաբան որոշ կերպ գործողութեան, զոր բաական յաճախ յիշեցնէր՝ — Ասով անշուշտ է

1) Il Quattrocento grammaticava.

2) Il Quattrocento dell'irava; նկատեալ զայսօր ստորութիւնը Scrittore delirante, (écrivain en délire) անուն առաւ անանց իտալականութեան կարգէ դուրս ելաւորը գրիչներու:

3) Անշուշտ անկարգ է իտալեր միայն մեկն՝ որ ոչ թէ գաղաղարիշ կը գիտենք նորանոր քերականութեանց կամ բառագրաց յարմար: Այլ, անկող ինքնահնար մեկերն որ ինքն իր անհատականութեան ինքնակամութեանց:

4) Բնականապէս զի իրեն է ամեն մասը, ոչ ինքնին իմանալ. սակայն ամեն թերեմացութեան խորշուր համար

1) Մեր յարգողներն անշուշտ ընդհակառակ պիտի ըլլան այժմու գրականութեան «Դարգիտեցն», «Նշաններուն», եւ նմանաց, որ զուէլաբանութեանց միջոցով ժամանակակից ընտանեկան ազնաւոր լեզուն ընդարձակելով՝ միայն զայն յետագայ բանասիրաց առաւ փառաբերելու: Կ'անդեան անոր անարատ եւ հարազատ բազմաշինի գոյրը մասունքն, որոնցով բնական զուրկ է մեր քմանք՝ եւ ներքի քակէ հայապաշտին նորոգեալ գրականութիւնը, մանաւանդ թէ հետանալու եւ զմանք ինքնուր:

2) Եւրոպացի գրողն նաեւ պիտի գաւառացի հետանք բնիկ ազգային աստեղծութիւնը (լատ. աճ. արքանածն, եւ այլն) որոնք ազնվանալու է կ'երեւն անհեթ ընթացիկ ըլլալու՝ նորանցիկ գրաւորն սկսած աշխարհալուր թեմէն:

3) Մեկ մասը ամառիկ - զազգային՝ մի օրուսուս - գերմանական արդարաւ. — կամ ըստ նորաստեղծ հայերենի թիւրքոս - փառաբարի է Ռիտու - ինքնակամ:

4) Մարմանելի է մանուկանք թէ ինչու: Եղծանեմքը գրաբարի մեր մասունքն որ ազգային աստեղծութիւնն արդի լեզուն մի մշակմանաւոր, ժողովրդեան շրմանց վրայ անեղծ անկեղծ պահէր է եւ փոխարէրներ անոց այլապէս օտարախորթ ձեւեր ընդգծմ հին եւ նոր ազգային քերականական օրինաց:

որ յառջի անոյութեան ընթացքն հարազատ հայե-
րենի, — թէ եւ ոմանց պէտք ըլլայ անձնական ծա-
րակէ հրաժարի, եւ ոմանց՝ նորասիրութեան տեն-
չանքը դնել. — թէ եւ ցայսօր նոր սերունդն ի ման-
կութենէն յիշեալ կամակոր նորութեանց օգր չընած
անով ամած երեւայ: Եւ թէ մեր հայազնայ յա-
ռաջագործութեան սխալմանըն այն եղաւ՝ որ առողջ
քայլը խախտու անիշուելու վրայ բարձրը, ժամա-
նակն է որ յառաջ քան զամենայն՝ անուայ հաւա-
սարութեան եւ շրջալսման միաշափ համեմատու-
թեան մտադիր ջանքով շահիք ընթացից արա-
զութեան հետ նաեւ անտարբեր ուղղութիւն:
Հետեւ չէ այնուհետեւ ժամանակն որ ընդ հանրու-
թեան օրինաւոր բազմապէս տեսնուի լըած: «Լեզու-
նաստանակն անիշուելու վրայ յայտնէ:» Այնու-
հետեւ ապահով ենք թէ չենք կրկնել տար
մեր վրայ տեւ եւ անշուշտ աւելի իրաւամբ, լեզուի
ազդպնութեան վեճի միտքի բազմապիսի իտալացի
նոր հեղինակի միւր համազգեստ թէ թէ ազգայն
յանցուածոցն համար բանձը. «նաւանման լեզու
օրագրաց»: 7

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՀԱՆԳԵՆ ՄԵՐՈՆԵԿԱՐԸՆՈՐԹԻՆՆ
ԲՅՄԻՐԵՆՆՈ ՎՅՈՎԻՆ

Ըստ առանձին խնդրոյ Գործադիր-Միայուն
Բանձնաժողովոյ Կոստին Յովսէփայ Դավթրեանց՝ կը քա-
ղնը Ալեքէիչ օրագրէն մըջանակաբաշխութեան ան-
դիւնն տեսնուած, ինչպէս ըլլաւ Սեպտեմբրի 28-ին
կանոնաց տնօրէնի ազնուամիտ առաջաժողով
նշանակու, եւ շնորհաւորելով մասնակցեցող արժա-
նաւոր վարձատրութիւնը:

Ալեքէի օրագրէն՝ տարւոյ Յուլիս 18/30
թուոյն մէջ յառաջ կը բերէ նախընթաց օրը
վրայ զատրիարքարանի հանդիսաւոր մէկ ժողո-
վոյն մէջ՝ նոյն Բանձնաժողովոյն տաննապետ Նո-
րատուկեան վսեմ. Գարբիէլ Էփէնտիի խօսա-
կցութիւնն: «Ինչպէս յայտնի է, կ'ընէ Ատենա-
պետի ֆէնտին, բարեկիցատակ Յովսէփ Դավթրեանց
բնիկ Ղլարեցի ազգային իւր 1874 Ապրիլ 13
թուական կապագրով 20.000 ռուբլիի գու-
մար մը իր Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանի արա-
մադրութեան ներքեւ գրած եւ սահմանած է որ
անոր տարեկան տոկոսաց կէսն բաշխուի ամ ըստ
ամէ ի մըջանակ ազգային գրականութեան եւ

պատմութեան վերաբերեալ լաւագոյն երկասի-
րութեանց հեղինակներուն, եւ միւս կէսն ի
նպաստ յատկանայ կարող կամ Մշտ մէջ աղջ-
կանց վարժարանի մը:»

Հոս Ատենապետ Էփէնտին Բանձնաժողո-
վոյն կազմութիւնն եւ միշտեւ ցարդ գործածներն
յիշատակելէն ետեւ, մանրամասն կը պատմէ այս
տարւան մըջանակաբաշխութեան մասին եղած-
ները: Կը ծանուցանէ թէ ի մէջ հինգ երկասի-
րութեանց՝ որ քննութեան եւ մըջման ներկայ-
ացած էին, մըջանակի արժանի համարուեցան
Պր. Մանուէլ Միքայելեանի՝ Նիքոլայեան օգի-
լագիւնի էւ Էմիլիոն Բաբուս անուն եւսակտոր
գիրքը, եւ Պր. Յակոբ Ալաշկերտեանի Ռէկ-
լամ Զեյնալ անուն տետրը. որոնցմէ առաջնոյն
տրուեցաւ, կ'ըսէ, 35 օսմ. ոսկի, երկրորդին 25
օսմ. ոսկի:

Կը կցենք աստէն նոյն Բանձնաժողովոյն ա-
ռաջիկայ 1888 տարւոյ մըջանակաբաշխութեան
Աղբն, որ յատկապէս ի հրատարակութիւն ուղ-
ղուած է խմբագրութեան:

Ե Ձ Գ

Գործադիր-Միայուն Բանձնաժողովոյ
Կոստինի Յովսէփայ Դավթրեանց:

«Մահալ-Մաքրոսիան Գրական մըջանակաբա-
շխութիւնն՝ որ քաղնը իշխանայ Յովսէփ Դավթրեան-
ցի կողմէ Բաստառառած է, պիտի կատարի յառա-
ջիկայ 1888 տարւոյ Մարտ Թարգմանաց տօնի օրն:
Հետեւապէս Գործադիր-Միայուն Բանձնաժողով
կը փոխէ իրաւի յան հեղինակներն որ ունին
ազգային լեզուաբանութեան (ֆիլոլոգի) եւ պատ-
մութեան վերաբերեալ երկասիրութիւններ ձեռա-
գիր կամ տպագիր, եւ կը փախաբան մասնակցի
մըջանակաբաշխութեան փոխութեան յոռադրեց զայն
ստ Անն. Սորազան Պատրիարք Հայոց ի Կոստան-
դնուպոլիս, միւսն յառաջիկայ յոռադրի սկիզբն:
Տպագիր երկասիրութիւնն հայկ է որ հոնք
օրինակ յոռադրուին:»

(Տ. Կ.)

ՏՐ. ՅՈՎՍԵՖԱՆ ՀԱՆԴԻՍ Դ

Աւտարից ուսումնական աշխարհը Յուլիս
ամսոյն մէջ Ծանր կորուստ մ'ունեցաւ: Փիլիսո-
փայական կամաւոր լեզուագիտութեան ճիւղին
յուսակց եւ մեծ ապացւ պնեցող անդամներէն
մին ՏՐ. Յովսէփան Էստուշ Յուլիսի 28ին յան-
կարծական կաթուածէ ըմբռնեալ՝ փարիզ իւր
մահականացուն ծաղիկ հասակի մէջ կը կնքէ: Այս
լուրը յիշաւ ասանեցուց Աւտարից ուսումնա-
կան աշխարհն, իւր ամէն ծանօթներն եւ զինքն
իրեւ հանձարիկ երիտասարդ գիտական յար-

լու է որ այսուր բացառապէս անխաբար՝ թէ հաստատ-
յի գիտեր՝ գրողներուն ձեռքը կաշկանդէ մօրթիականութեան
տնուամբ, եւ իբր թէ այս ինչ կամ այն գրութեան կերպը
եղիկ օրինակելի ցուցանել կամ օրէնսդիր կացուցանել:
Կանոնաւորութեան սահմանին մէջ փախել եւ հիմաւոր
գիտութեան գործունէն ետեւ՝ ներքեւ է, մանաւանդ
թէ ըստ իմք հրատարակ Էստուշ լեզուագիտութիւն մը
լեզուի կանոնաւոր ձեռք ապաւ գործունէութեան, զորքեմակ
աւելի պակաս շրջու կամ հիւրան խօսել: Գրողներ կամ աշ-
խարհաւոր գլխ մը աղջ գրութեանց՝ ըստ նիւթի մը Էստուշ-
ութեան եւ ըստ իւրաքանչիւր կրթի մարկոյ:

1 La lingua bastarda dei giornalisti.